

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента Ковальнової Ольги Вікторівни на дисертацію Коломійця Володимира Володимировича «Методика розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Кримінальні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту складають значний відсоток у загальній кількості суспільно небезпечних діянь, які щорічно вчиняються в Україні. На сьогоднішній день введення особливого правового режиму воєнного стану, активні бойові дії, окупація окремих регіонів держави та внутрішні переміщення ускладнили об'єктивну оцінку реальної кримінологічної ситуації у цій частині. Водночас статистичні показники свідчать про незначне зниження кількісних показників таких суспільно небезпечних діянь, що, ймовірно, можна пояснити наведеними вище факторами. Вивчення практики судових та правоохоронних органів надає підставу для констатації, що більшість проблем, які зумовлюють негативну кримінологічну ситуацію пов'язані із відсутністю комплексної, практично опрацьованої методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту взагалі та в умовах воєнного стану зокрема.

Посилення захисту транспортної інфраструктури є одним із основних напрямів розвитку держави, визначеним та закріпленим у низці стратегічних документів, схвалених та затверджених протягом останніх десяти років. Порушення правил безпеки дорожнього руху, зокрема і ті, що мають кримінально протиправний характер утворюють перешкоди для подальшої роботи за вказаним вище напрямом, що свідчить про потребу в інтенсифікації наукових пошуків інструментарію, достатнього для зниження кількісних показників дорожньо-транспортних пригод та кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту.

В юридичній науці проблеми розслідування взагалі та доказування зокрема у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту достатньо часто стають предметом дослідження вчених. Проте їх детальний аналіз дозволяє стверджувати, що більшість із них не охоплюють особливостей розслідування таких суспільно небезпечних діянь, які вчиняються в умовах дії особливих правових режимів, а також не скеровані на удосконалення наявних методик із урахуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та методів досудового розслідування. Вказане доводить потребу в удосконаленні сформованих криміналістичних знань та учень.

Так, в умовах сьогодення подальшого вивчення та доопрацювання потребують питання, пов'язані із удосконаленням переліку слідчих версій, слідчих ситуацій (негативних та позитивних), а також комплексу слідчих (розшукових) дій, які можуть застосовуватись під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту; визначення та доопрацювання порядку взаємодії слідчих органів із іншими підрозділами, які залучаються до процесу розслідування таких суспільно небезпечних діянь; деталізація обставин кримінальних правопорушень, які повинні визначатись під час розслідування та враховуватись органами досудового розслідування, а також судом на етапі судового розгляду тощо.

Отже, вказане надає підставу стверджувати, що тема дисертаційного дослідження, обраного дисертантом є актуальною та своєчасною, а оте заслуговує позитивної оцінки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами із урахуванням сучасного стану правоохоронної

діяльності. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– розроблено методологічні основи застосування спеціальних знань під час розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, особливості яких полягають у: 1) застосуванні комплексного, методологічного підходу до техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій, які проводяться в межах кримінального провадження за фактом порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; 2) забезпеченні обов'язкового проведення експертиз з метою визначення стану кримінального правопорушника та потерпілої особи; транспортного засобу та механізму дорожньо-транспортної пригоди; 3) забезпечення можливості проведення комісійних та комплексних експертиз з метою скорочення термінів судово-експертного дослідження; 4) розмежуванні спеціальних знань співробітників Національної поліції та Експертної служби МВС України; 5) забезпеченні присутності спеціалізованої пересувної лабораторії Експертної служби під час огляду місця події за фактом порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами за наявності підстав, визначених в Інструкції «Про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події», затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 № 1339;

– унормовано та класифіковано механізми перешкоджання розслідуванню порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, таким чином: 1) за способом протидії – процесуально передбачені (змагальність сторін, призначення додаткових/повторних експертиз, пошук нових свідків, які мають протилежні свідчення, спростування доказової бази тощо); кримінально протиправні

(надання завідомо неправдивих висновків, свідчень; приховування слідів кримінального правопорушення тощо); 2) за суб'єктами протидії – сторона обвинувачення (за наявності окремих підстав та особистих інтересів); сторона захисту (у більшості випадків); учасники кримінального провадження (зокрема, такими суб'єктами можуть бути спеціалісти та судові експерти, свідки тощо); 3) за метою протидії – задоволення особистих мотивів (отримання неправомірної вигоди, приховування співучасті у кримінальному правопорушенні тощо); 4) забезпечення уникнення винним кримінальної відповідальності або звуження її меж; з мотиву впливу на органи досудового розслідування.

удосконалено:

– ознаки транспортного засобу як предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК України: 1) наявність державної реєстрації та сертифікату відповідності продукту промислового виробництва; 2) наявність відповідних ідентифікаційних знаків на частинах та деталях транспортного засобу; 3) відповідність заявленим виробником технічним характеристикам та стандартам; 4) технічний стан, який вбачає можливість транспортного засобу здійснювати заявлені виробником функції; 5) віднесення до джерел підвищеної небезпеки;

– криміналістично значущі ознаки особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 286 КК України: особа чоловічої статі, віком від 29 до 39 років із повною та базовою загальною середньою освітою, громадянин України, працездатний, але такий, що не працює та не навчається, який під час здійснення правопорушення знаходиться у специфічному для себе стані (стрес, алкогольне/наркотичне сп'яніння тощо);

– зміст відомостей, які мають бути внесені до протоколу огляду місця події за фактом порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами: 1) місце дорожньо-транспортної пригоди, а також об'єктивні умови, в яких вона відбулась (погодні умови, освітлення тощо). Це є важливим з точки зору встановлення вини водія у такій події, оскільки часто погодні умови, а також

умови, в яких водій не має можливості оцінити обстановку на дорозі призводить до зіткнення із іншим транспортним засобом або наїзду на пішохода; 2) повний опис пошкоджень транспортного засобу, винного у ДТП, а також іншого засобу, який постраждав внаслідок ДТП. В цьому контексті також необхідно чітко описувати гальмівний шлях, а також за наявними слідами протекторів-шин описувати переміщення транспортного засобу; 3) складання чітких план-схем, забезпечення належного відео- та фотозапису, а також інших матеріалів, які можуть бути надані судовому експерту, який проводитиме автотехнічну експертизу;

– типові позитивні та типові негативні слідчі ситуації. До типових позитивних віднесено: 1) кримінальний правопорушник не постраждав, залишився на місці події та був затриманий; 2) між вчиненням кримінального правопорушення та повідомлення про його вчинення – незначний часовий проміжок; 3) особа, яка вчинила кримінальне правопорушення сама повідомила про кримінальну подію до правоохоронних органів та забезпечила надання домедичної та першої медичної допомоги потерпілому. До типових негативних віднесено: 1) особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, покинула місце дорожньо-транспортної пригоди на своєму транспортному засобі; 2) особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, покинула місце дорожньо-транспортної пригоди та залишила транспортний засіб; 3) потерпілий від дорожньо-транспортної пригоди загинув; 4) подія кримінального правопорушення, яке полягає в порушенні правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами була інсценована; 5) кримінальне правопорушення, пов'язане порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами була спровокована потерпілим.

набули подальшого розвитку:

– гносеологічні підходи до диференціації обставини, які підлягають доказуванню: 1) обставини пов'язані із подією порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують

транспортними засобами; 2) обставини, пов'язані із особою кримінального правопорушника, який вчинив порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; 3) обставини, які впливають на кваліфікацію порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; 4) обставини, пов'язані із причинно наслідковим зв'язком між порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами та суспільно небезпечними наслідками, визначеними в ст. 286 КК України;

– теоретичні підходи до структури криміналістичної характеристики особи кримінального правопорушника, яка має включати такі елементи: 1) соціально-демографічні ознаки – в частині вивчення та врахування особливостей становлення, розвитку, виховання та антропології кримінального правопорушника, які обумовлювали/сприяли формуванню кримінально протиправної поведінки; 2) функціонально-психологічні – в частині вивчення особливостей психології кримінального правопорушника, які полягають у відтворенні девіацій, які обумовлюють кримінально протиправну поведінку; 3) організаційно-правові – в частині встановлення рівня правової освіти, правосвідомості, готовності та спроможності відтворювати правові знання під час взаємодії із державою та суспільством; 4) медичні – в частині вивчення потенційної ймовірності наявності медичних особливостей та відхилень, які впливають на обрання способу мислення та поведінки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження використовуються у: законотворчій діяльності – під час удосконалення законодавства щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху в Україні; науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення наукових проблем розслідування кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 05.11.2024); правозастосовній діяльності –

для розроблення й удосконалення нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій щодо розслідування кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху; освітньому процесі – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій з криміналістики, кримінального процесуального права (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 05.11.2024).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Про обґрунтованість проведеного дослідження свідчать правильно визначені об'єкт та предмет, відповідна методологічна основа дисертації та емпірична база. Методи дослідження обрано відповідно до мети, задач, об'єкта і предмета дослідження. За допомогою діалектичного підходу, а також загальнонаукових методів в роботі встановлено та деталізовано зміст складових методики та тактики розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (всі розділи). В роботі також застосовувалися: формально-логічний метод дозволив уточнити та узагальнити логіко-методологічні засади побудови понятійно-категоріального апарату (розділи 1–3); метод контент-аналізу дав змогу опрацювати матеріали судової практики за окремими кількісними та якісними показниками (розділи 1–3); метод експертних оцінок використано для з'ясування ефективності правозастосовної діяльності у сфері безпеки дорожнього руху (розділи 2–3); психологічні методи дозволили розкрити та деталізувати особливості особи, яка вчиняє порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, а також особливостей перешкоджання досудовому розслідуванню такого кримінального правопорушення (підрозділи 1.2, 3.3); за допомогою соціологічних методів та методу системного аналізу охарактеризовано стан методологічного забезпечення розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (розділи 1–3); статистичний метод дав змогу проаналізувати зібрані емпіричні дані, а

також офіційну статистичну звітність (розділи 1–3). Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 232 судових вироків; статистичні та аналітичні дані Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України; слідча та прокурорська практика.

Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (184 найменувань на 23 сторінках) та 2 додатків (7 сторінок). Повний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них основного тексту – 168 сторінок.

Повнота викладу наукових положень в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в 6 наукових публікаціях, серед яких 3 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 3 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дисертація В.В. Коломійця є самостійною працею, виконаною без порушень академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації. *Проте, не дивлячись на актуальність та новизну дослідження, доцільно звернути увагу на окремі дискусійні аспекти.*

1. В дисертаційному дослідженні автор достатньо послідовно вивчає актуальні методичні проблеми, які виникають у процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту та пропонує певні способи їх вирішення. Водночас, як видається, задля забезпечення більш комплексного підходу доцільним було б вивчити досвід розслідування таких суспільно небезпечних діянь у зарубіжних країнах, що дозволило б визначити можливість для запозичення окремих позитивних рішень у національну правоохоронну практику.

2. Певним недоліком можна вважати відсутність рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства в частині

особливостей проведення слідчих (розшукових) дій. Кримінальні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту мають певну специфіку, яка зокрема полягає у необхідності взаємодії органів досудового розслідування із експертними підрозділами, підрозділами патрульної поліції тощо з метою забезпечення кримінального провадження необхідними та вичерпними доказами. Із огляду на це, удосконалення відповідних норм КПК України могло би сприяти спрощенню досудового розслідування за наявності окремих умов.

3. Автору було б доцільно зосередити свою увагу на визначенні способів удосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху саме в умовах воєнного стану, актуальним також було б навести розмежування алгоритмів та процесуальних заходів, які мають застосовуватись в умовах воєнного стану та після його припинення.

Водночас, наведені зауваження та пропозиції є лише спробою вступити у дискусію із автором, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Коломійця Володимира Володимировича «Методика розслідування порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Коломієць Володимир Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент –
доктор юридичних наук, доцент,
декан факультету № 1
Донецького державного
університету внутрішніх справ

Ольга КОВАЛЬОВА

Підпис Ковальової Ольги Вікторівни засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Вікторія МЕЛЬНИК